

Zbigniew Szcześniak¹, Paweł Kwiatkowski², Michał Szafrąński³

1-Wojskowa Akademia Techniczna, Wydział Inżynierii Lądowej i Geodezji

2-Biuro ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej KG PSP

3- Jednostka Wojskowa 5004 Gdynia

NAJNOWSZE PROJEKTY ROZWIĄZAŃ PRAWNYCH W ZAKRESIE BUDOWNICTWA SCHRONOWEGO

W referacie omówiono projektowane rozwiązania legislacyjne mające na celu systemowe uregulowanie problematyki schronów i ukryć obrony cywilnej w Polsce.

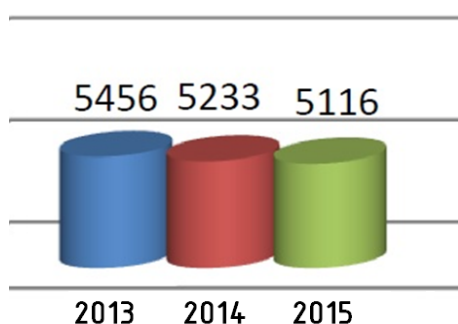
1. WSTĘP

Od ponad 20 lat prelegenci występujący m.in. na Konferencjach Naukowo-Technicznych „EKOSCHRON” oraz „EKOMILITARIS” zwracają uwagę na istniejące problemy budownictwa schronowego obrony cywilnej w Polsce [1-14], w szczególności brak jakichkolwiek wymagań technicznych w zakresie planowania i projektowania schronów i ukryć oraz brak przepisów określających zasady ponoszenia kosztów utrzymania tego typu obiektów. Wielokrotnie podnoszono argumenty wskazujące na celowość wykorzystania schronów i ukryć w systemie ochrony ludności, ze względu na ich skuteczność jako środka ochrony przed potencjalnymi zagrożeniami [15-16] oraz sformułowano propozycje gotowych rozwiązań legislacyjnych z uwzględnieniem aspektów ekonomicznych [17].

Do podstawowych współczesnych zagrożeń spowodowanych działalnością człowieka należy zaliczyć awarie przemysłowe, terroryzm, broń masowego rażenia oraz wciąż udoskonalane konwencjonalne środki rażenia. W literaturze [15] zwraca się uwagę, że skutki wystąpienia tych zagrożeń można szczególnie łatwo zwielokrotnić na terenach gęsto zaludnionych, tj. w miastach. Nawet jeżeli ludność nie stanowi głównego celu ataku, to i tak na ogół ponosi duże ofiary, również w przypadku stosowania tak zwanej broni inteligentnej. W związku z tym naturalna reakcja ludności zawsze polegała na poszukiwaniu różnego rodzaju miejsc bezpiecznego ukrycia, wykorzystywaniu piwnic, metra czy schronów.

W latach 90. XX w. utraciły moc dotychczas obowiązujące przepisy, w tym uchwały Komitetu Obrony Kraju określające zasady planowania i przygotowywania budowli ochronnych dla ludności, normatywy

techniczne, katalogi budowli ochronnych i sprzętu stosowanego w Obronie Cywilnej [18]. Pierwsze próby uregulowania stanu prawnego podjęto jeszcze w 1994 r. Opracowano wówczas „Wymagania obrony cywilnej do planowania, projektowania oraz utrzymania budowli ochronnych” [19], na podstawie których przygotowano gotowy projekt rozporządzenia. W międzyczasie zlikwidowano jednak resort budownictwa, a ówczesny szef MSWiA Leszek Miller nie podpisał rozporządzenia i zaniechał dalszych prac w tym kierunku [12]. W opracowaniu [20] autor trafnie zwraca uwagę, że po rozwiązaniu Układu Warszawskiego świat wszedł w nowy okres, jeszcze do niedawna postrzegany i oceniany jako „trwały pokój”. Państwa Europy zachodniej i środkowej znacząco zredukowały wydatki na cele wojskowe. Konsekwencją tego było również wieloletnie zaniedbanie spraw obrony cywilnej w Polsce oraz pogląd, że budowle ochronne, formacje OC czy systemy ostrzegania i alarmowania są niepotrzebnym reliktem.

Rys. 1. Porównanie ilościowe schronów na terenie kraju w latach 2013-2015

Od lat 90. XX w. w naszym kraju utrzymuje się spadek liczby schronów i ukryć. Właściciele kierują do organów OC wnioski o wykreślenie pomieszczeń z ewidencji budowli ochronnych, a brak odpowiednich rozwiązań prawnych (np. „zachęt” w postaci ulg podatkowych, stosowanych z powodzeniem w innych krajach) sprzyja tej tendencji. Do rzadkości należą przykłady budowy nowych cywilnych obiektów typu schron i najczęściej ograniczają się do obiektów specjalnego przeznaczenia (np. przykłady realizacji schronów przez Polskie Sieci Energetyczne S.A.). W ostatnich latach można jednak zauważyć pewne zainteresowanie schronami przydomowymi dla osób prywatnych. Po raz pierwszy od czasów przedwojennych zaczęły powstawać w Polsce prywatne przedsiębiorstwa oferujące budowę takich obiektów.

Aneksja przez Rosję Krymu, konflikt na Ukrainie i coraz częstsze prowokacje wojskowe w państwach bałtyckich dowiodły, że przeświadczenie o ostatecznym charakterze ukształtowanych w wyniku II wojny światowej granic na naszym kontynencie było złudne. Przykłady ponownego wykorzystania schronów z czasów zimnej wojny stanowią potwierdzenie, iż budowle ochronne mogą skutecznie chronić ludność cywilną. Warto zwrócić uwagę na obecną tendencję w strategii wojskowej niektórych państw, która polega na prowadzeniu lub inspirowaniu działań

paramilitarnych bez formalnego wypowiedzenia wojny, z wykorzystaniem szerokiego arsenału broni konwencjonalnej (artyleria lufowa, wyrzutnie rakietowe „Grad” itp.).

Rys. 2. – Ludność ukrywająca się w schronie. Niemcy, lata 40 XX w.

Rys. 3. – Ludność szukająca ochrony się w ukryciu. Ukraina, 2014 r. (PAP)

1. KONCEPCJA KIERUNKÓW DZIAŁAŃ W ZAKRESIE BUDOWNICTWA OCHRONNEGO W POLSCE

W lipcu 2012 r. decyzją Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej - Szefa Obrony Cywilnej Kraju powołano Zespół do opracowania „*Koncepcji kierunków działań w zakresie budownictwa ochronnego w Polsce*” [21]. W tym miejscu warto przypomnieć, iż postulat powołania takiego zespołu został podniesiony dwa lata wcześniej na konferencji

„EKOMILIATARIS 2010”, a jego powstanie było efektem podjętej wówczas oddolnej inicjatywy. W skład zespołu wchodził przedstawiciel Biura ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej KG PSP, Wojskowej Akademii Technicznej, Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wydziałów Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego z województw: mazowieckiego, małopolskiego i śląskiego oraz PKP S.A. Oddziału Gospodarowania Nieruchomościami w Gdańsku. Opracowana przez zespół „Koncepcja” została zaakceptowana przez MSWiA w styczniu 2017 r. i skierowana do realizacji [22]. W dokumencie zdecydowano się pozostawić zbiorcze określenie „*budowle ochronne*” i „*budownictwo ochronne*”, co wynika z przyjętego założenia, aby zachować zgodność z ustawą Prawo budowlane oraz nomenklaturą używaną przez Szefa Obrony Cywilnej Kraju oraz organy obrony cywilnej.

W ocenie MSWiA warunkiem wstępnym do rozwoju budownictwa ochronnego w Polsce jest przygotowanie przepisów prawnych. Zatwierdzenie „Koncepcji” umożliwiło podjęcie prac w tym kierunku i przygotowanie propozycji rozwiązań prawnych, których najważniejsze założenia pragniemy przybliżyć Czytelnikom poniżej.

2. PROPONOWANE ROZWIĄZANIA PRAWNE W PROJEKCIE USTAWY

W obecnie procedowanym i uzgadnianym projekcie ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej przewidziano dla jednostek samorządów terytorialnego następujące zadania w zakresie budownictwa ochronnego:

- 1) *uwzględnianie w projektach planów zagospodarowania przestrzennego zadań z zakresu budownictwa ochronnego;*
- 2) *organizowanie i określenie sposobu zapewnienia zbiorowego schronienia dla ludności;*
- 3) *budowę, modernizację i utrzymanie budowli ochronnych (dotyczy budynków i innych nieruchomości, które należą do samorządów).*

Projekt ustawy przewiduje, że warunki wykorzystania na określone cele schronów i ukryć będzie określał w okresie pokoju właściciel, w sposób niepowodujący trwałego obniżenia wymagań ochronnych [23], a w sytuacji podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa - szef ochrony ludności i obrony cywilnej gminy w drodze decyzji administracyjnej, w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań związanych z ochroną ludności. Ustawowym obowiązkiem właściciela obiektu budowlanego przeznaczonego na pobyt ludzi będzie zapewnienie możliwości zbiorowej ochrony użytkowników budynku na wypadek zagrożenia. Oznacza to, że właściciel będzie odpowiadał za bieżące utrzymanie należącej do niego budowli ochronnej, a w przypadku jej braku, za doraźne przygotowanie ukrycia w razie podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa. Jako

uzupełnienie schronów i ukryć na terenach prywatnych przewiduje się realizację doraźnych ukryć na terenach publicznych. Z kolei za budowę, modernizację i utrzymanie zasobu budowli ochronnych na terenie budynków użyteczności publicznej odpowiedzialne będą organy administracji publicznej, do których należą budynki.

Zgodnie z założeniami przyjętymi w „*Koncepcji*”, przewidziano również, że budowle ochronne przeznaczone do ochrony ludności cywilnej i zajęte pod nie grunty, jeżeli są wpisane do ewidencji budowli ochronnych prowadzonej przez właściwy terenowo organ ochrony ludności, będą zwolnione z podatku od nieruchomości (za wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej). Będzie to stanowiło zachętę dla właścicieli (zwłaszcza wspólnot mieszkaniowych) do utrzymania istniejącego zasobu budowli ochronnych, tym bardziej, że pomieszczenia schronowe będzie można w okresie pokoju wykorzystać na dowolne cele. Podobne rozwiązania prawne sprawdziły się w innych państwach [24].

Projekt ustawy przewiduje, że w przypadku ogłoszenia podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub wystąpienia innego zagrożenia, przygotowanie budowli ochronnych przez jednostki samorządu terytorialnego będzie finansowane z budżetu państwa (budżety samorządów nie byłby w stanie samodzielnie pokryć wydatków na realizację takich przedsięwzięć). Mianem „*innego zagrożenia*” określono w szczególności incydenty o charakterze zbrojnym lub dywersyjnym na terenie kraju, poważny konflikt międzynarodowy, który bezpośrednio zagraża bezpieczeństwu państwa lub ogłoszenie stanu wojennego w sąsiednim państwie (wystąpienie zagrożenia potwierdza właściwy terenowo wojewódzki organ obrony cywilnej i ochrony ludności).

Czynności kontrolne w zakresie wykonywania obowiązków związanych z utrzymaniem oraz przygotowaniem budowli ochronnych będzie przeprowadzały organy nadzoru budowlanego, a niektóre czynności sprawdzające niewymagające specjalistycznej wiedzy technicznej będą należały do kompetencji inspektorów organów ochrony ludności i obrony cywilnej.

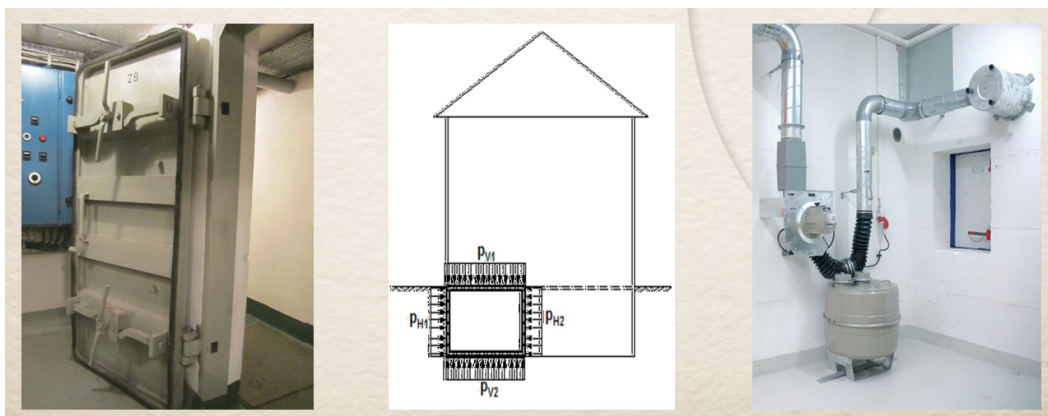
W projekcie ustawy przewidziano również wydanie aktu wykonawczego, który będzie stanowił uzupełnienie ogólnych przepisów ustawowych. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określi warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budowle ochronne, ich usytuowanie oraz warunki eksploatacji, w tym wymagania ochronne i funkcjonalne, wymagania techniczne w zakresie remontów, modernizacji i przygotowania, zasad obsługi, konserwacji, użytkowania, nadzoru technicznego i ewidencjonowania oraz zasad przygotowywania ukryć doraźnych w przypadku podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub innego zagrożenia.

3. PROPONOWANE ROZWIĄZANIA PRAWNE W PROJEKCIE ROZPORZĄDZENIA

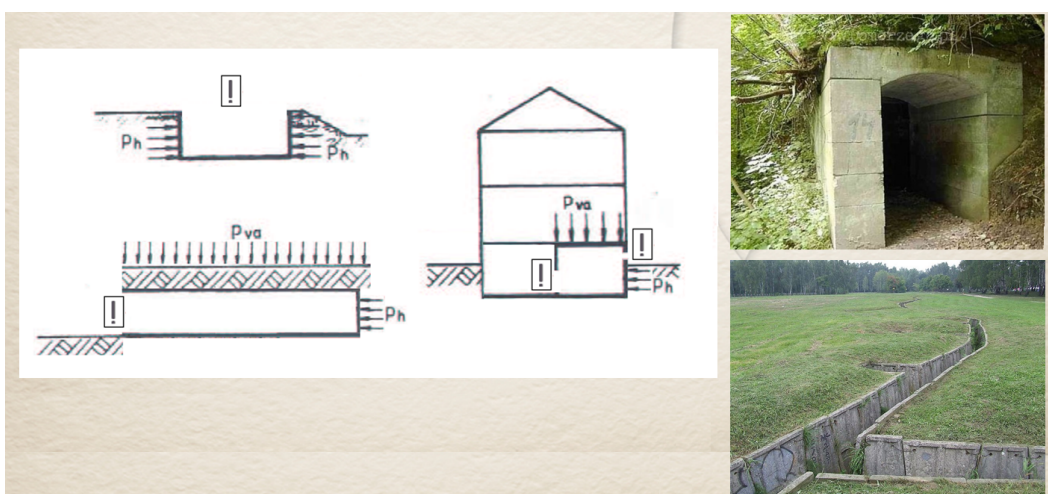
Projekt rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle ochronne, ich usytuowanie oraz warunki eksploatacji powstał we współpracy ze specjalistami Wojskowej Akademii Technicznej – wiodącego ośrodka w Polsce prowadzącego badania w zakresie współczesnej fortyfikacji. Projekt rozporządzenia został opracowany w Biurze ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej przez zespół w składzie: koordynator – st. bryg. Paweł KWIATKOWSKI, rozwiązania techniczne – dr hab. inż. Zbigniew SZCZEŚNIAK, konsultacja techniczna – dr inż. Zbigniew SOBIECH, redakcja – Michał SZAFRAŃSKI. Autorzy korzystali również z opracowań naukowych krajowych i zagranicznych (głównie niemieckich) oraz wykorzystali doświadczenia w zakresie rozwiązań schronowych stosowanych w Niemczech, Republice Słowackiej, Szwecji i Norwegii. W pracach pomagali specjaliści - praktycy, posiadający wieloletnie doświadczenie w zakresie eksploatacji istniejących budowli ochronnych: Roman DUDEK reprezentujący Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, Mirosław SROKA z WBiZK Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie oraz Zbigniew ŁOBODZIŃSKI z Zarządu Morskiego Portu Gdynia S.A. W projekt zaangażowany był także kpt. Władysław DOBROWOLSKI, żołnierz ZWZ/AK, społecznik i autor opracowań naukowych z zakresu obrony cywilnej.

3.1. Definicje stosowane w budownictwie ochronnym, w tym klasy odporności schronów i ukryć

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290) oraz dokumentach organów Obrony Cywilnej można spotkać się z pojęciem „*budowle ochronne*”. Pojęcie to jest powszechnie stosowane od 60 XX w. [25] jako zbiorcze określenie schronów i ukryć służących ochronie ludności przed czynnikami rażenia. Brak obowiązującej definicji powoduje jednak, że obecnie pojęcie to kojarzy się coraz częściej z zupełnie innymi budowlami, na przykład z wałem przeciwpowodziowym [15]. W projekcie rozporządzenia zdefiniowano „*budowlę ochronną*” jako *budowlę lub wydzieloną część budynku przeznaczoną do ochrony osób, urządzeń, zapasów materiałowych lub innych dóbr materialnych przed skutkami działań zbrojnych, katastrof ekologicznych, przemysłowych lub innych zagrożeń*.

Rys. 4. Schron posiada obudowę konstrukcyjnie zamkniętą, hermetyczną

Rys. 5. Ukrycie jest budowlą niehermetyczną, o konstrukcji otwartej

Budowle ochronne dzielą się na schrony i ukrycia:

- 1) **Schron** – jest budowlą ochronną o obudowie konstrukcyjnie zamkniętej, hermetycznej, zapewniającej ochronę osób, urządzeń, zapasów materiałowych lub innych dóbr materialnych przed założonymi czynnikami rażenia oddziałującymi ze wszystkich stron.
- 2) **Ukrycie** – jest budowlą ochronną niehermetyczną, wyposażoną w najprostsze instalacje, zapewniającą ochronę osób, urządzeń, zapasów materiałowych lub innych dóbr materialnych przed założonymi czynnikami rażenia z oddziałującymi z określonych stron.

Zaproponowane definicje schronu i ukrycia odpowiadają nomenklaturze od dawna stosowanej w profesjonalnej fortyfikacji wojskowej [15] i zostały uzgodnione w ramach prac Zespołu do opracowania „Koncepcji kierunków działań w zakresie budownictwa ochronnego”. W ramach dalszego podziału wyróżniono dwie podstawowe klasy odporności schronów:

- 1) **schrony kategorii P** – podstawowej odporności, zabezpieczające przed:
 - a) nadciśnieniem powietrznej fali uderzeniowej o wartości $P \geq 0,03 \text{ MPa}$;
 - b) skutkami obciążeń wtórnych od wstrząsu, spadających elementów konstrukcji budynków i zagruzowania;

- c) odłamkami bomb i pocisków;*
- d) promieniowaniem przenikliwym z opadu radioaktywnego, przy zapewnieniu współczynnika osłabienia promieniowania przenikliwego $K \geq 100$;*
- e) oddziaływaniem pożarów zewnętrznych;*
- f) bojowymi środkami trującymi, a w przypadku wyposażenia w odpowiednie urządzenia – chroniące również przed innymi substancjami toksycznymi.*

2) **schrony kategorii A** – o podwyższonej odporności, spełniające wymagania określone dla schronów podstawowej odporności, a ponadto zabezpieczające przed nadciśnieniem fali uderzeniowej o wartości $P \geq 0,1 \text{ MPa}$ rozchodzącej się w powietrzu i gruncie lub dodatkowo oddziaływaniem innych założonych czynników rażących, stosowane w celu zabezpieczenia infrastruktury wymagającej zwiększonej ochrony ze względu na przeznaczenie lub usytuowanie.

W przypadku ukryć wyróżniono trzy kategorie, oznaczone cyframi rzymskimi:

1) **ukrycia kategorii I** – podstawowej odporności, zabezpieczające przed:

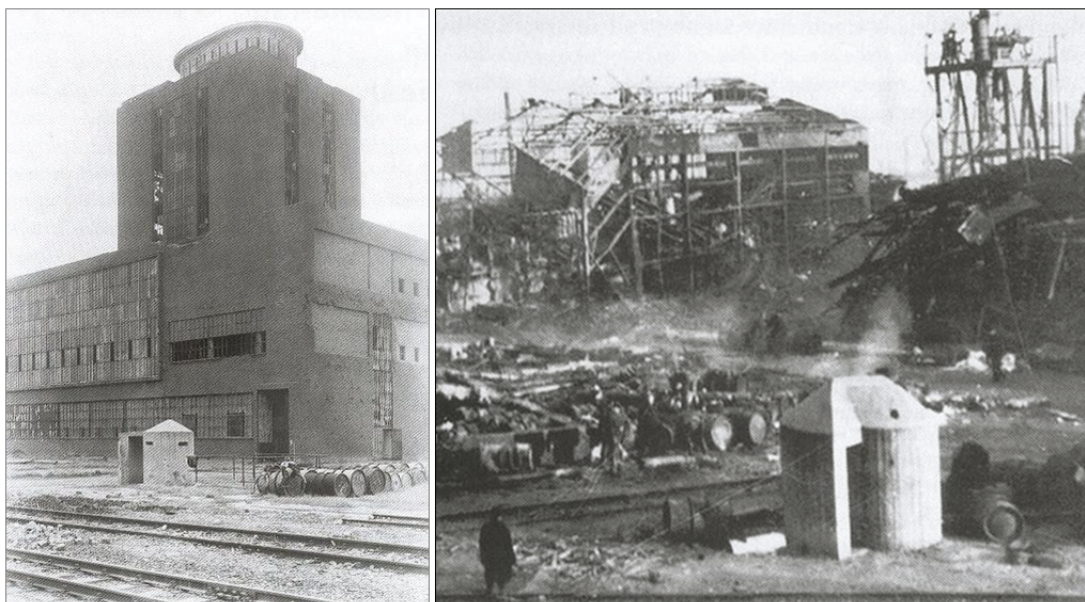
- a) nadciśnieniem powietrznej fali uderzeniowej o wartości $P \geq 0,03 \text{ MPa}$;*
- b) skutkami obciążeń wtórnych od wstrząsu, spadających elementów konstrukcji budynków i zagruzowania;*
- c) odłamkami bomb i pocisków;*
- d) promieniowaniem przenikliwym z opadu radioaktywnego, przy zapewnieniu współczynnika osłabienia promieniowania przenikliwego $K \geq 100$;*
- e) oddziaływaniem pożarów zewnętrznych.*

2) **ukrycia kategorii II** – zabezpieczające głównie przed promieniowaniem przenikliwym z opadu radioaktywnego, przy zapewnieniu współczynnika osłabienia promieniowania przenikliwego $K \geq 100$, ewentualnie zapewniające ochronę przed odłamkami bomb i pocisków oraz zagruzowaniem.

3) **ukrycia kategorii III** – przeciwołamkowe, zabezpieczające tylko przed konwencjonalnymi środkami rażenia, w szczególności odłamkami bomb i pocisków oraz zagruzowaniem.

W tym miejscu należy poczynić zastrzeżenie, iż ukrycia zapewniają ograniczoną ochronę i nie zabezpieczają przed bojowymi środkami trującymi (w przypadku skażenia należy stosować indywidualne środki ochrony). Mogą jednak ochronić np. przed odłamkami czy gruzem w przypadku zawalenia się budynków oraz osłabić promieniowanie przenikliwe. Funkcję ukryć mogą pełnić wytypowane i odpowiednio przystosowane obiekty budowlane: np. podziemne garaże i tunele komunikacyjne, piwnice budynków, rowy przeciwołamkowe. W celu zwiększenia stopnia ochrony, wrażliwe miejsca,

np. strefę wejściową czy okna zabezpiecza się przy użyciu worków z piaskiem lub innych osłon, a zbędne otwory замуrowuje (projekt zawiera gotowe instrukcje przygotowywania ukryć doraźnych). Dwie pierwsze kategorie ukryć odpowiadają dawniej stosowanym kategoriom „ukryć zabezpieczających” oraz „ukryć przed opadem promieniotwórczym”.

Rys. 8. Ukrycie przeciwdławkowe (Splitterschutzzelle) przed i po bombardowaniu. Niemcy, 1944 r. [27]

Rys. 8. Przykładowe rozwiązanie współczesnego ukrycia przeciwdławkowego z koszy gabionowych wypełnionych piaskiem

Nowością jest kategoria III, która obejmuje proste ukrycia chroniące wyłącznie przed konwencjonalnymi środkami rażenia. Z powszechnego stosowania tego typu ukryć w obronie cywilnej zrezygnowano w okresie Układu Warszawskiego, ponieważ przewidywany scenariusz na wypadek działań zbrojnych uwzględniał przede wszystkim zagrożenia związane z użyciem broni jądrowej. Podstawowe kryterium, na podstawie którego klasyfikowano budowle ochronne stanowiła odporność na nadciśnienie fali

uderzeniowej oraz współczynnik osłabienia promieniowania przenikliwego. Należy jednak zauważyć, iż konwencjonalne środki rażenia są wciąż udoskonalane i znajdują szerokie zastosowanie na współczesnym polu walki. W związku z powyższym uznano za celowe uwzględnienie najnowszych tendencji wynikających ze sposobów użycia środków rażenia. Ostatnie doświadczenia z wojny w Gruzji oraz na Ukrainie wykazały, że w przypadku niedostatecznej liczby schronów, nawet proste ukrycia o małym stopniu osłonności zabezpieczające tylko przed odłamkami i zagruzowaniem mogą ochronić życie i zdrowie np. w przypadku ostrzału artyleryjskiego [26]. Doświadczenia te stanowią potwierdzenie zasadności obowiązującej doktryny NATO [28], która zaleca się stosować rozwiązania techniczne dostosowane do potrzeb i możliwości, w tym nawet ukrycia o bardzo małym stopniu osłonności, a także obiekty schronowe różnej odporności dostosowane do szerszych programów osłonowych.

Zgodnie z projektem rozporządzenia, w systemach ochrony obiektów infrastruktury krytycznej zaleca się stosować budowle ochronne *dostosowane do ochrony przed skutkami zagrożeń o charakterze terrorystycznym*, przy czym ***dopuszcza się zastosowanie odmiennych rozwiązań ochronnych, konstrukcyjnych i funkcjonalnych dostosowanych do rodzaju zagrożenia i sposobu użytkowania obiektu.*** Z kolei budowle ochronne służące ochronie urządzeń, zapasów materiałowych lub innych dóbr materialnych powinny spełniać *wymagania ochronne i funkcjonalno-użytkowe stosownie do ich przeznaczenia, uwzględniając rodzaj chronionych przedmiotów*. Przewidziano ponadto upoważnienie dla Szefa Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Kraju, który będzie mógł wydać w drodze zarządzenia katalogi zalecanych do stosowania projektów typowych budowli ochronnych, w tym ukryć doraźnie przygotowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego lub inne podmioty, przewidujące nowe rozwiązania techniczne uwzględniające badania i rozwój współczesnej techniki fortyfikacyjnej.

3.2. Zasady planowania i realizowania budowli ochronnych w okresach pokoju i zagrożenia

W zależności od usytuowania, przewiduje się stosowanie następujących rodzajów budowli ochronnych:

- 1) **w granicach administracyjnych miast** – *schrony kategorii P lub ukrycia kategorii I (odporności podstawowej), a w razie braku możliwości technicznych lub ekonomicznych zapewnienia dostatecznej liczby obiektów tego typu – ukrycia kategorii II i III;*
- 2) **poza granicami administracyjnymi miast** – *ukrycia zabezpieczające tylko przed promieniowaniem przenikliwym z opadu promieniotwórczego, chyba że w konkretnym przypadku uzasadnione jest zastosowanie innego*

rodzaju budowli ochronnej, ze względu na przeznaczenie lub usytuowanie obiektu.

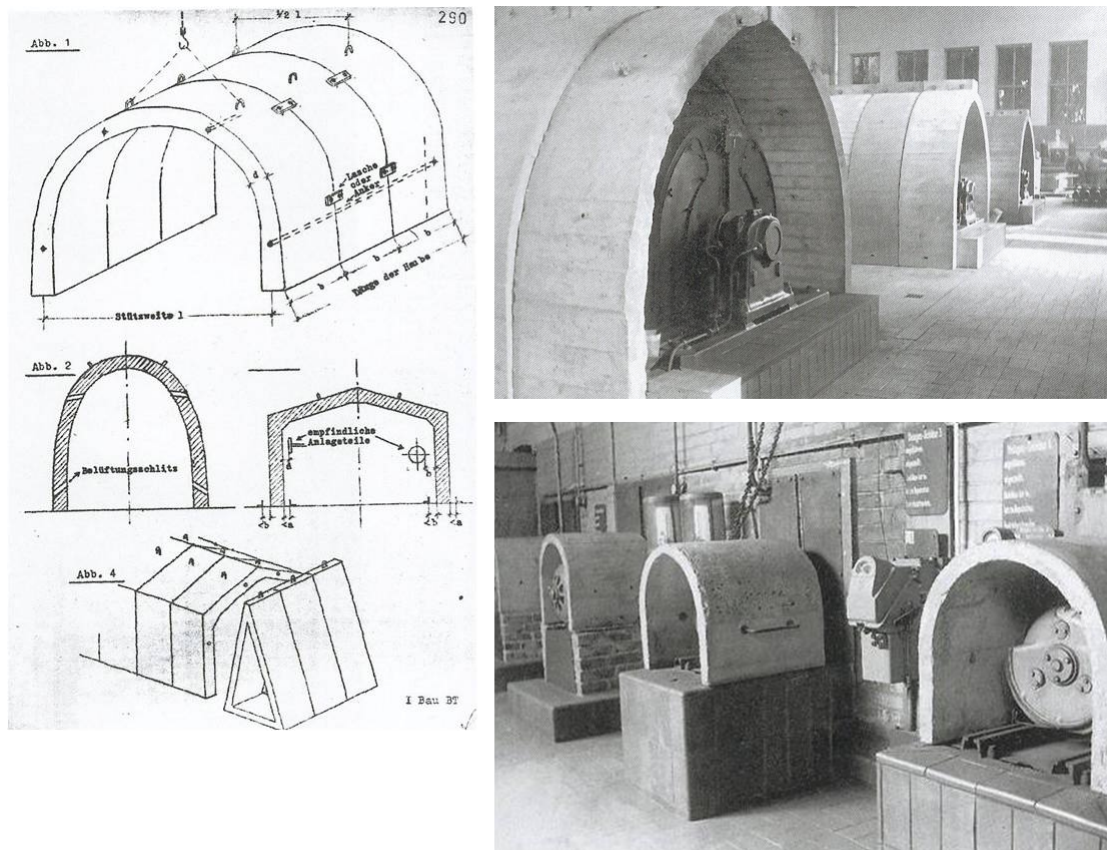
Wobec istniejących problemów z utrzymaniem sprawności urządzeń filtrowentylacyjnych w schronach dla ludności cywilnej oraz ograniczoną prawnie możliwością zakupu nowych urządzeń tego typu przez podmioty prywatne [29], przyjęto do realizacji postulat zgłoszony w opracowaniu [30], aby oprócz obiektów typu schron (o obudowie zamkniętej, hermetycznej), stosować także obiekty wyposażone w najprostsze instalacje pracujące w reżimie wentylacji, zabezpieczające ludność miast przed skutkami bombardowań.

W czasie pokoju budowle ochronne będą **planowane i realizowane w ramach środków własnych inwestora**, zgodnie z zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzjami o warunkach zabudowy, ustaleniami zawartymi w planach obrony cywilnej, wymaganiami obrony cywilnej w budownictwie oraz potrzebami inwestorów. **Nie przewiduje się więc powszechnego obowiązku budowy schronów.** Wskazano jedynie rodzaje nowo wznoszonych budynków, które ze względu na swoją funkcję lub usytuowanie powinny zapewnić w razie potrzeby możliwość przygotowania miejsca bezpiecznego ukrycia w najniższej kondygnacji.

W przypadku podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub wystąpienia *innego zagrożenia* przewidziano obligatoryjną realizację budowli ochronnych na terenie całego kraju, w ramach realizacji zadań organów ochrony ludności na terenach publicznych oraz przez właścicieli obiektów budowlanych przeznaczonych na pobyt osób (przygotowanie istniejących budowli ochronnych oraz realizacja ukryć doraźnych) na terenach prywatnych. Zgodnie z projektem rozporządzenia, przez „*inne zagrożenie*” należy rozumieć w szczególności wystąpienie incydentów o charakterze zbrojnym lub dywersyjnym na terenie kraju, ogłoszenie stanu wojennego w sąsiednim państwie lub poważny konflikt międzynarodowy, który bezpośrednio zagraża krajowemu bezpieczeństwu. Definicja ta uwzględnia występujące współcześnie zagrożenia, w tym działania zbrojne realizowane bezpośrednio lub pośrednio przez inne państwa, bez formalnego wypowiedzenia wojny.

Zgodnie z projektem rozporządzenia, właściwe terenowo organy ochrony ludności będą uczestniczyły w uzgadnianiu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i decyzji o warunkach zabudowy w zakresie planowania niezbędnych zasobów budownictwa ochronnego w granicach administracyjnych miast, uwzględniając w szczególności możliwość wykorzystania **nowo powstających garaży podziemnych lub innych pomieszczeń najniżej położonej kondygnacji** jako pomieszczeń, zapewniających w razie potrzeby możliwość zaadoptowania do funkcji schronu lub ukrycia dla takiej liczby osób (pracowników, interesantów, mieszkańców), która przebywa w budynku lub zespole budynków w

warunkach normalnych. Zaleca się przy tym uwzględnianie miejsc w budowlach ochronnych m.in. dla pracowników oraz interesantów w nowo powstających budynkach użyteczności publicznej przeznaczonych na potrzeby administracji publicznej. Budowle ochronne zaleca się również stosować w celu zapewnienia ochrony pozostałej ludności (zwłaszcza w granicach administracyjnych miast) oraz dla osób wykonujących pracę – szczególnie na terenie oraz w pobliżu zakładów pracy wykorzystujących substancje przemysłowe zagrażające życiu lub zdrowiu człowieka.

Rys. 9. Schrony i ukrycia mogą służyć również w celu ochrony szczególnie ważnych urządzeń technicznych [27]

Przewidziano również możliwość stosowania budowli ochronnych w celu ochrony urządzeń, zapasów materiałowych lub innych dóbr materialnych, w szczególności:

1) stacjonarnych urządzeń technicznych w celu zapewnienia nieprzerwanej pracy w sytuacjach kryzysowych i awaryjnych, w szczególności central telekomunikacyjnych, rozgłośni radiofonicznych i telewizyjnych, urządzeń energetycznych, central sieci energetycznych, reaktorów jądrowych w elektrowniach lub ośrodkach badawczych, serwerów bankowych i przemysłowych, urządzeń węzłów wodociągowych i kanalizacyjnych, automatycznych sterowni procesów przemysłowych i innych tego typu obiektów;

2) cennej dokumentacji, archiwów filmowych, radiowych i telewizyjnych;

3) strategicznych rezerw materiałowych;

4) zabytków ruchomych – jako miejsca ewakuacji i ukrycia zaplanowane na wypadek zagrożenia konfliktem zbrojnym;

5) zabytków nieruchomych – w ramach prac techniczno-inżynierskich wzmacniających konstrukcję i odporność obiektu oraz zapewniających osłonę przed czynnikami rażenia, zaplanowanych na wypadek zagrożenia konfliktem zbrojnym.

W budownictwie jednorodzinnym, w miarę możliwości technicznych i ekonomicznych zaleca się do powszechnego stosowania piwnice lub podpiwniczenia (względnie wydzielone pomieszczenie parteru o wzmocnionej konstrukcji), które w razie potrzeby można wykorzystać jako pomieszczenia bezpieczeństwa chroniące przed skutkami huraganów, trąb powietrznych oraz innych zagrożeń czasu pokoju lub wojny. **Stosowanie powyższych środków ochrony nie jest obligatoryjne**, chyba że ich zastosowanie przewidziano w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Na terenach zielonych, zwłaszcza przy budynkach użyteczności publicznej i w rejonach dużych skupisk ludności, a także na terenach nieutwardzonych boisk lub dziedzińców usytuowanych przy samorządowych placówkach oświatowych, przedszkolach i żłobkach wyznacza się potencjalne miejsca realizacji ukryć w formie budowli wolnostojących przewidzianych do doraźnego przygotowania w sytuacji podwyższenia gotowości obronnej państwa lub innego zagrożenia, przy czym zalecana rezerwa terenu wynosi $\geq 150 \text{ m}^2$ na każde 50 osób, dla których zaplanowano ukrycie. Planowanie zasobów budownictwa ochronnego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego będzie nadzorowane przez powiatowe i wojewódzkie organy ochrony ludności.

Jeżeli w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji o warunkach zabudowy przewiduje się wyznaczenie obszaru pod zabudowę, dopuszczona będzie również realizacja na tym obszarze budowli ochronnych powiązanych konstrukcyjnie lub funkcjonalnie z zabudową. Z kolei przy obliczaniu wskaźnika intensywności oraz powierzchni zabudowy na terenie objętym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego lub decyzją o warunkach zabudowy, do powierzchni całkowitej zabudowy na działce budowlanej nie będzie wliczana powierzchnia całkowita budowli ochronnej służącej ochronie ludności lub jej części, które są całkowicie zagłębione w ziemi. Powyższe zapisy mają na celu ułatwienie możliwości uzyskania pozwolenia na budowę schronu lub ukrycia.

Budowle ochronne mogą być planowane w ramach realizacji nowych obiektów budowlanych lub poprzez adaptację istniejących obiektów

budowlanych, jako wydzielone pomieszczenia w budynkach, a w uzasadnionych przypadkach jako budowle wolnostojące lub przylegające do budynków. Przewidziano ponadto, że budowle ochronne mogą być wspólne dla zespołów budynków, jeżeli odległość od miejsca stałego przebywania ludzi mających z nich korzystać nie przekracza 150 metrów.

Wzorując się na rozwiązaniach stosowanych z powodzeniem za granicą [24, 31], w projekcie przewidziano **zasadę wielofunkcyjności** budowli ochronnych. Oznacza to, iż budowle ochronne, z wyłączeniem obiektów specjalnego przeznaczenia oraz ukryć przygotowywanych doraźnie, planuje się od początku jako obiekty dwufunkcyjne lub wielofunkcyjne, w sposób zapewniający wykorzystanie ich zgodnie z potrzebami właścicieli, w szczególności jako garaże i przejścia podziemne, piwnice lokatorskie, sale zebrań, magazyny, szatnie, obiekty kulturalne, sportowe, handlowe, szkoleniowe i inne, a w przypadku ogłoszenia podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub innego zagrożenia – zapewniający osiągnięcie podstawowych wymagań typu osłonowego i gwarantujących spełnienie funkcji zasadniczej – ochronnej. Rozwiązanie to stanowi odejście od obowiązującej dawniej doktryny „trzymania schronów pod kluczem”, która w ocenie autorów przyczynia się do pogorszenia stanu technicznego tych obiektów, ponieważ z punktu widzenia prywatnych właścicieli utrzymywanie, remonty i modernizacje pomieszczeń nieużywanych są nieracjonalne ekonomicznie.

3.3. Podstawowe zasady przygotowania budowli ochronnych

Projekt rozporządzenia przewiduje trzy stopnie przygotowania budowli ochronnych: **częściowe przygotowanie, pełne przygotowanie** oraz **gotowość eksploatacyjną**. Założono, że istniejące i nowo realizowane budowle ochronne w okresie pokoju mogą być przygotowane częściowo, a ich utrzymanie realizowane będzie w ramach środków własnych właścicieli. Wyjątek przewidziano dla budowli ochronnych należących do służb mundurowych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, jak również usytuowanych na terenie budynków użyteczności publicznej należących do organów administracji publicznej, w tym urzędów, placówek oświatowych oraz stanowisk kierowania obrony cywilnej, które powinny być przygotowane w pełni, a obowiązek ich utrzymania będzie spoczywał na organach administracji publicznej, do których należą (część pomieszczeń może czasowo pełnić funkcję magazynową). Doprowadzenie budowli ochronnych do gotowości eksploatacyjnej przewiduje się dopiero w przypadku podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub innego zagrożenia, zasadniczo w ramach środków własnych właścicieli. Organy ochrony ludności będą jednak mogły nieodpłatnie użyczyć innym podmiotom elementy wyposażenia z magazynów sprzętu obrony cywilnej na potrzeby przygotowania budowli

ochronnych do funkcji ochronnej lub dofinansować te przedsięwzięcia w ramach wykonywania ustawowych zadań z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej, planując wcześniej na ten cel środki.

Częściowe przygotowanie polega na dostosowaniu obiektu do funkcji spełnianej w okresie pokoju i zakłada zapewnienie wymaganej odporności konstrukcji nośnej, wykonanie niezbędnych podejść i poziomów instalacji, zamontowanie drzwi odpowiedniego typu (z wyłączeniem budowli ochronnych zakwalifikowanych jako ukrycia do doraźnego przygotowania), wykonanie instalacji wentylacyjnej niezbędnej do funkcjonowania obiektu w okresie pokoju (reżim wentylacji), zapewnienie wyjścia zapasowego. W ukryciach przewidzianych do doraźnego przygotowania, wymaga się jedynie oznaczenia na karcie ewidencyjnej miejsca planowanego wykonania lub udrożnienia wyjścia zapasowego.

Pełne przygotowanie budowli ochronnych do funkcji ochronnej obejmuje czynności, jak w przygotowaniu częściowym, a ponadto zapewnienie wymaganego układu funkcjonalnego pomieszczeń, przygotowanie wyjścia zapasowego do użycia, wyposażenie drzwi hermetycznych lub ochronno-hermetycznych w uszczelki, wykonanie wszystkich niezbędnych instalacji, w przypadku schronów – zamontowanie urządzenia filtrowentylacyjnego, zamontowanie pozostałych urządzeń (np. agregaty prądotwórcze) oraz elementów wyposażenia pomieszczeń (np. sanitariaty, ławki), oznakowanie stref dojścia do schronu (ukrycia) wewnątrz budynku, wyznaczenie dozorczy budowli ochronnej spośród mieszkańców budynku lub pracowników zakładu pracy.

Doprowadzenie budowli ochronnych do gotowości eksploatacyjnej obejmuje czynności, jak w przygotowaniu częściowym i pełnym, a ponadto szereg przedsięwzięć mających na celu przygotowanie pomieszczeń do natychmiastowej gotowości na przyjęcie osób. Przewidziano m.in. wymianę zużytych lub przeterminowanych filtropochłaniaczy w urządzeniach filtrowentylacyjnych, powołanie w ramach formacji obrony cywilnej lub spośród użytkowników schronu (ukrycia) drużyny schronowej do obsługi bieżącej, zapewnienia porządku i obrony przeciwwawaryjnej oraz zgromadzenie niezbędnych zapasów wody, żywności, leków, środków czystości. W przypadku produktów spożywczych przyjęto założenie, że żywienie oparte będzie o produkty spożywcze przetworzone – koncentraty o dużej trwałości i maksymalnym ograniczeniu obróbki cieplnej [16].

3.4. Wymagania techniczne i funkcjonalne budowli ochronnych

W projekcie uwzględniono zasady bezpiecznego usytuowania budowli ochronnych, tj. minimalne odległości od niebezpiecznych instalacji, składów i magazynów mogących stwarzać zagrożenie w przypadku awarii. Ze względu na korzystne właściwości osłonowe gruntu,

zaleca się do stosowania budowle całkowicie zagłębione w ziemi, a w przypadku braku możliwości całkowitego zagłębienia – częściowo zagłębione, a częściowo obsypane gruntem. Stosowanie konstrukcji naziemnych przewidziano, gdy względy techniczne nie pozwalają lub utrudniają zagłębienie budowli ochronnej w ziemi (np. warunki hydrogeologiczne lub powodziowe), pod warunkiem spełnienia założonych wymogów ochronnych.

Przy opracowywaniu nowych wymagań w zakresie układu funkcjonalnego pomieszczeń, instalacji wentylacyjnych, wodno-kanalizacyjnych oraz zabezpieczenia przed wodą i wilgocią uwzględniono praktyczne doświadczenia z eksploatacji istniejących budowli ochronnych. Wyciągnięto również wnioski z popełnianych w przeszłości błędów projektowych i wykonawczych. Szczególną uwagę zwrócono na wymagania w zakresie zabezpieczenia przed zalaniem wodą w strefach możliwych podtopień, również w przypadku ulewnych opadów atmosferycznych i powodzi. Przewidziano m.in. obligatoryjne stosowanie przeciwwzalewowych zaworów zwrotnych na przyłączach kanalizacyjnych. Praktyczne doświadczenia z eksploatacji tego typu urządzeń w schronach (m.in. na terenie miasta Gdyni) wykazały skuteczność tego typu zabezpieczeń.

W osobnych rozdziałach rozporządzenia określono również wymagania, jakie powinny spełniać:

- wejścia i komunikacja wewnętrzna w budowlach ochronnych;
- pomieszczenia funkcji podstawowej oraz pomieszczenia socjalne;
- pomieszczenia strefy technicznej;
- wentylacja;
- zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków;
- zaopatrzenie w energię elektryczną;
- ogrzewanie;
- urządzenia kontrolno-pomiarowe;
- wymagania przeciwpożarowe dla budowli ochronnych.

3.5. Wymagania w zakresie odporności

W projekcie rozporządzenia określono między innymi zasady obliczania elementów konstrukcyjnych budowli ochronnych na obciążenia z uwzględnieniem budynków wykonanych w różnych technologiach. Przyjęto przy tym, że konstrukcje nośne nowo projektowanych budowli ochronnych oblicza się na obciążenia stałe, zmienne (w części długotrwałe) oraz dynamiczne (od nadciśnienia fali uderzeniowej, spadających przedmiotów i elementów konstrukcji oraz zagruzowania). Obliczanie elementów konstrukcyjnych budowli ochronnych na obciążenia przeprowadza się zgodnie z zasadami obowiązującymi w budownictwie, z wykorzystaniem metody stanów granicznych nośności z uwzględnieniem

sprężysto-plastycznych właściwości materiałów. W projektowaniu elementów konstrukcyjnych przyjmuje się usztywniony ustrój konstrukcyjny, najlepiej skrzyniowy, przy czym dopuszcza się również inne ustroje z dostosowaniem do potrzeb różnych funkcji [32]. W celu zapewnienia minimalnych właściwości osłonowych, w tym ochrony przed skutkami pożarów zewnętrznych, przyjęto, że ściany zewnętrzne i strop powinny być wykonane z żelbetu o grubości nie mniejszej niż 40 cm, przy czym warstwa otuliny betonu zapewniająca ochronę przed nadmiernym nagrzaniem zbrojenia nośnego powinna mieć grubość 4 cm, a zastosowany beton powinien mieć klasę co najmniej C25/30. Przy spełnieniu określonych warunków (zachowanie założonej wytrzymałości mechanicznej konstrukcji oraz zastosowanie otuliny z piasku lub gruntu organicznego odpowiedniej grubości) dopuszczono redukcję grubości stropów i ścian do 30 cm. Dopuszczono również wykorzystanie materiałów konstrukcyjnych innych niż żelbet (np. stal, kompozyty, kosze gabionowe wypełnione piaskiem, żwirem lub kamieniami), pod warunkiem zapewnienia wymagań ochronnych określonych w niniejszych warunkach technicznych. Określono ponadto odporność zewnętrznych elementów konstrukcji na nadciśnienie powietrznej fali uderzeniowej, działanie odłamkowe bomb i pocisków, obciążenia wtórne od zagruzowania i spadających elementów. Minimalny współczynnik osłabienia promieniowania przenikliwego z opadu radioaktywnego z każdego możliwego kierunku przez zewnętrzne przegrody poziome i pionowe przyjęto jako $K \geq 100$. W schronach specjalnego przeznaczenia (np. stosowanych w celu ochrony stanowisk kierowania, wartowni, central sieci energetycznych, reaktorów jądrowych w elektrowniach lub ośrodkach badawczych lub innych obiektów, które potencjalnie mogą stanowić bezpośredni cel ataku terrorystycznego lub militarnego), w celu zapewnienia odporności na bezpośrednie działanie czynników rażenia typu mechanicznego, przewidziano zastosowanie warstw osłonowych o zwiększonych grubościach, dostosowanych do ochrony przed założonymi czynnikami rażącymi oraz betonu fortyfikacyjnego, zawierającego m.in. tłuczeń granitowy, bazaltowy lub porfirowy o odpowiedniej grubości ziaren [33], charakteryzujący się zwiększoną odpornością na przebijanie.

3.6. Wymagania w zakresie eksploatacji, remontów i modernizacji budowli ochronnych

Na potrzeby rozporządzenia opracowano racjonalny model finansowania, dostosowany do gospodarki rynkowej i ograniczonych możliwości finansowania z budżetu państwa i samorządów. Remonty budowli ochronnych będą realizować w czasie pokoju właściciele w oparciu o środki własne, stosownie do potrzeb i zgodnie z ogólnymi przepisami w zakresie utrzymania obiektów budowlanych. Organy ochrony

ludności będą mogły nieodpłatnie użyzyć elementy wyposażenia z magazynów sprzętu obrony cywilnej na potrzeby modernizacji budowli ochronnych lub dofinansować te przedsięwzięcia, planując wcześniej na ten cel środki, przy czym dofinansowaniu nie podlegają remonty i bieżące prace konserwacyjne, będące obowiązkiem właściciela. W czasie podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub na podstawie zarządzenia wojewody – również ze względu na wystąpienie innego zagrożenia, jednostki samorządu terytorialnego niezależnie od dochodów będą mogły otrzymać dotację na dofinansowanie zadań własnych w zakresie remontów, modernizacji i przygotowania budowli ochronnych, w tym przygotowania doraźnych ukryć. W uzgodnieniu z organem ochrony ludności dopuszczalne będzie zdemonstrowanie przez właściciela, użytkownika wieczystego lub zarządcę niezdatnych do użytku (i niekiedy zagrażających bezpieczeństwu) urządzeń filtrowentylacyjnych oraz innych nieużywanych elementów technicznego wyposażenia budowli ochronnej za wyjątkiem:

- 1) zaworów odcinających na instalacjach;
- 2) podejść i poziomów instalacji niezbędnych do odtworzenia funkcji budowli ochronnej, w tym czerpni powietrza, przewodów doprowadzających powietrze z zewnątrz;
- 3) elementów płaszczyzny ochronnej, w tym drzwi ochronno - hermetycznych, wywiewnych klap schronowych i zaworów przeciwwybuchowych;
- 4) wyjść zapasowych.

Za konserwację i remonty wyjść zapasowych, w tym kominków nad czerpniami powietrza, będą odpowiedzialni właściciele lub użytkownicy wieczystości budowli ochronnych, do której wyjścia zapasowe przynależą, przy czym w przypadku usytuowania wyjść zapasowych (kominków) na terenach będących własnością jednostek samorządu terytorialnego (np. na miejskich trawnikach), za konserwację i remonty części naziemnej będą odpowiadać właściwe jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego realizujące zadania z zakresu utrzymania dróg i zieleni.

Jeżeli wyjście zapasowe z budowli ochronnej, w tym kominek nad czerpnią powietrza koliduje z projektowaną infrastrukturą drogową lub techniczną, inwestor projektowanej infrastruktury w uzgodnieniu z właściwym organem ochrony ludności będzie obowiązany przenieść wyjście zapasowe w inną lokalizację odpowiadającą wymogom niniejszego rozporządzenia, ewentualnie zabezpieczyć szyb wyjścia zapasowego otwieranym włazem lub pokrywą studzienki.

Jeżeli właścicielem budowli ochronnej jest jednostka samorządu terytorialnego, która nie korzysta z jej pomieszczeń, powinna – o ile to możliwe – **wynająć lub użyć** budowlę ochronną organizacjom społecznym lub innym podmiotom, w celu zapewnienia bieżącego utrzymania i zapobieżenia degradacji obiektu.

3.7. Zasady nadzoru, kontroli i ewidencjonowania budowli ochronnych

W projekcie rozporządzenie założono, iż zadania związane z nadzorem i kontrolą zasobu budowli ochronnych będzie wykonywać wyznaczona przez starostę (prezydenta miasta, burmistrza lub wójta) w uzgodnieniu z właściwym terenowo organem nadzoru budowlanego komisja do spraw budowli ochronnych obrony cywilnej, zwana dalej komisją, w skład której wchodzi wyznaczone osoby, w tym **przedstawiciel organu ochrony ludności** oraz **przedstawiciel właściwego terenowo organu nadzoru budowlanego**, który uczestniczy w czynnościach komisji dotyczących bezpośrednio oceny zgodności rozwiązań architektoniczno-budowlanych z przepisami techniczno-budowlanymi i wymagających specjalistycznej wiedzy z zakresu budownictwa.

Ewidencje budowli ochronnych oraz zestawienia zbiorcze budowli ochronnych prowadzone będą w jednolity sposób na terenie kraju. Organy ochrony ludności, z wyłączeniem obszarów położonych poza granicami administracyjnymi miast, będą prowadziły w formie tabelarycznej:

- 1) ewidencje budowli ochronnych istniejących;
- 2) ewidencje doraźnych ukryć przewidzianych do realizacji:
 - a) w istniejących obiektach budowlanych;
 - b) w formie planowanych budowli wolnostojących.

Na obszarach położonych poza granicami administracyjnymi miast ewidencje będą prowadzone wówczas, gdy na terenie jednostki samorządu terytorialnego znajdują się budowle ochronne.

Zgodnie z zatwierdzoną w dniu 24 stycznia 2017 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji *Koncepcją kierunków działań w zakresie budownictwa ochronnego w Polsce*, w projekcie rozporządzenia zostały precyzyjnie określone zasady kwalifikacji obiektów do potrzeb ochrony ludności oraz likwidacji budowli ochronnych trwale nieprzydatnych do tego celu. Jednocześnie podtrzymano zasadę, iż ewidencje budowli ochronnych oraz zestawienia zbiorcze budowli ochronnych są dokumentami prowadzonymi na użytek służbowy organów ochrony ludności i wykorzystywanymi na potrzeby planowania obrony cywilnej.

3.8. Zasady doraźnego przygotowywania ukryć

Projekt rozporządzenia przewiduje zapewnienie dofinansowania zadań związanych z doraźnym przygotowywaniem ukryć przez samorządy w sytuacji podwyższenia gotowości obronnej państwa (na terenach publicznych) oraz uproszczone formalności dla osób fizycznych i podmiotów prywatnych, które przygotowują ukrycia we własnym zakresie (zgłoszenie robót budowlanych). W czasie podwyższenia stanu gotowości obronnej państwa lub innego zagrożenia powołane na szczeblu samorządowym komisje do spraw budowli ochronnych będą koordynować

przygotowanie doraźnych ukryć wolnostojących na terenach publicznych oraz we współpracy z zainteresowanymi podmiotami pomagać w wyborze odpowiedniego sposobu realizacji tych przedsięwzięć na terenie zakładów pracy, wspólnot mieszkaniowych lub w budynkach prywatnych, w szczególności poprzez ocenę przydatności pomieszczeń na ukrycia doraźne lub wskazanie lokalizacji ukrycia wolnostojącego. Projekt zawiera gotowe do wykorzystania wytyczne, umożliwiające np. samodzielne zaadoptowanie piwnicy na ukrycie (metodą „zrób to sam”) czy zbudowanie prostego ukrycia ziemnego z ogólnodostępnych materiałów.

4. PROPOZYCJE WYTYCZNYCH W SPRAWIE ZASAD POSTĘPOWANIA Z ZASOBAMI BUDOWNICTWA OCHRONNEGO

Do czasu wejścia w życie ustawy i rozporządzenia, zaproponowano wydanie tymczasowych wytycznych w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego. Podstawę do wydania takiego aktu prawnego stanowi ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016, poz. 1534) i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U. Nr 96, poz. 850). Pod względem merytorycznym wytyczne będą zgodne z projektem rozporządzenia w zakresie adresowanym do organów administracji publicznej wykonujących zadania z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej. Wytyczne nie stanowią bowiem aktu prawa powszechnie obowiązującego i nie mogą zawierać przepisów adresowanych do podmiotów prywatnych, w przeciwieństwie do ustaw i rozporządzeń. Wydanie wytycznych umożliwi realizację najważniejszych zadań związanych z budownictwem ochronnym jako zadaniem obrony cywilnej do czasu wejścia w życie docelowych regulacji.

ZAKOŃCZENIE I WNIOSKI

W referacie scharakteryzowano główne założenia projektowanych rozwiązań prawnych z zakresu budownictwa ochronnego w Polsce. Zaproponowane przepisy stanowią zwieńczenie prac zapoczątkowanych przez Zespół do opracowania *„Koncepcji kierunków działań w zakresie budownictwa ochronnego w Polsce”* i zrealizowanie postulatów zgłaszanych od wielu lat przez środowisko naukowe. Projektowane przepisy zostały uzgodnione i pozytywnie zaopiniowane przez wojewodów i samorządy, dlatego w ocenie autorów zasadne jest ich niezwłoczne przyjęcie i wejście w życie.

Literatura

1. SOBIECH M., WASILCZUK J.: *Kierunki rozwoju budownictwa schronowego*. I Krajowa Konferencja Naukowo – Techniczna pt. „Problemy badawcze i techniczne związane z projektowaniem, wykonawstwem i eksploatacją budowli obronnych i ochronnych”. Bystra Śląska, 3-5.06.1996. Wyd. WAT, Warszawa, 1996, s. 59-66.
2. KUJAR J., POLAKOWSKI W.: *Stan istniejący oraz kierunki i problemy rozwoju budownictwa ochronnego Obrony Cywilnej*. II Krajowa Konferencja Naukowo – Techniczna pt. „Problemy badawcze i techniczne związane z projektowaniem, wykonawstwem i eksploatacją budowli obronnych i ochronnych”. Gdynia, 5-6.06.1997. Wyd. WAT, Warszawa, 1997, s. 14-18.
3. KAŁAMAJSKA Z.: *Wykorzystanie pomieszczeń piwnicznych w budynkach na schrony dla ludności*, II Krajowa Konferencja Naukowo – Techniczna pt. „Problemy badawcze i techniczne związane z projektowaniem, wykonawstwem i eksploatacją budowli obronnych i ochronnych”. Gdynia, 5-6.06.1997. Wyd. WAT, Warszawa, 1997, s. 96-99.
4. KORYTEK M.: *Przygotowanie i utrzymanie budowli ochronnych w warunkach zmian strukturalno-własnościowych*, III Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOSCHRON '98”, Tarnowskie Góry, 8-9.06.1998. Wyd. WAT, Warszawa, 1998, s. 119-123.
5. SZCZERBICKA J.: *Stan budownictwa ochronnego na terenie gminy Warszawa-Centrum*. III Krajowa Konferencja Naukowowo – Techniczna „EKOSCHRON'98”, Tarnowskie Góry, 8-9.06.1998. Wyd. WAT, Warszawa, s. 211-222.
6. BARYŁKA J., EJSMONT W.: *Uwarunkowania prawne poprzedzające rozpoczynanie robót budowlanych związanych z budowlami ochronnymi*, IV Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOSCHRON '99”, Szklarska Poręba, 9-11.06.1999. Wyd. WAT, Warszawa, 1999, s. 9-18.
7. WASILCZUK J., MARCZAK J.: *Potrzeba modernizacji urządzeń instalacji stanowiących wyposażenie techniczne budowli schronowych*, XVI Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS-2002”, Zakopane, 4-6.09.2002. Wyd. WAT, Warszawa, 2002, s. 354-361.
8. PIWOWARCZYK R., BĄK L.: *Polityka resortu infrastruktury w zakresie budownictwa ochronnego i obronnego*. XVI Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS-2002”, Zakopane, 4-6.09.2002. Wyd. WAT, Warszawa, 2002, s. 274-279.
9. BARYŁKA J., BORKOWSKI M.: *O potrzebie kontroli stanu utrzymania budowli ochronnych dla ludności*. XVI Krajowa

- Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS-2002”, Zakopane, 4-6.09.2002. Wyd. WAT, Warszawa, 2002, s. 9-22.
10. BĄK G., SZCZEŚNIAK Zb.: *Schrony obrony cywilnej w budynkach użyteczności publicznej*, XLIX Konferencja Naukowa KIL i WPAN i KN PZITB „Krynica 2003”. Krynica, 14-19.09.2003. Wyd. Oficyna Wyd. PW., Warszawa, 2003, s. 1-17.
11. SZCZEŚNIAK Zb.: *Schrony przeznaczone do ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego*, XVII Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS-2003”, Zakopane, 3-5.09.2003. Wyd. WAT, Warszawa, 2003, s. 345-355.
12. SZAFRAŃSKI M.: *Prawne problemy związane z budownictwem schronowym Obrony Cywilnej*. XXIV Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS - 2010”, Zakopane, 7-10.09.2010. Wyd. WAT, Warszawa, 2010, s. 378-383.
13. MALIŃSKI W. KWIATKOWSKI P.: *Stan budownictwa ochronnego w Polsce*, XXV Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS-2011”, Zakopane, 13-16.09.2011. Wyd. WAT, Warszawa, 2011, s. 362-368.
14. SZCZEŚNIAK Zb.: *Podstawowe problemy oraz nowe rozwiązania techniczne w obszarze budowli schronowych OC w Polsce*. Wykład problemowy, Warsztaty Biura ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej KG PSP. Bydgoszcz, 27-28.04.2011.
15. SZCZEŚNIAK Zb.: *Budowle schronowe Obrony Cywilnej w Polsce - stan dzisiejszy i kierunki rozwoju*, Wyd. WAT, Warszawa, 2011.
16. SZCZEŚNIAK Zb.: *Kształtowanie schronów podstawowej odporności dla zadań ochrony ludności i obrony cywilnej*, Wyd. WAT, Warszawa, 2015.
17. SZAFRAŃSKI M.: *Propozycje zasad utrzymania i finansowania budowli schronowych Obrony Cywilnej*, XXVI Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS – 2012”, Wyd. WAT, Warszawa 2012, s. 586-594.
18. Po raz ostatni katalogi budowli ochronnych Obrony Cywilnej oraz sprzętu, urządzeń i środków ochrony stosowanych w Obronie Cywilnej wydano w 1990 r.
19. Projekt zarządzenia Szefa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 15 września 1994 r. „Wymagania obrony cywilnej do planowania, projektowania oraz utrzymania budowli ochronnych”.
20. LEWANDOWSKI L.: *Obrona Cywilna w odwrocie?*, Przegląd Obrony Cywilnej, nr 9, Warszawa, 2014, s. 23
21. Decyzja Nr 24 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej - Szefa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 27 lipca 2012 r. w sprawie powołania Zespołu do opracowania „Koncepcji kierunków działań w zakresie budownictwa ochronnego w Polsce”.

22. Pismo Dyrektora Departamentu Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 stycznia 2017 r. (DOLiZK-OL-551-2/2017).
23. Przesłanki powodujące „obniżenie wymagań ochronnych” oraz dopuszczalne w okresie „P” ingerencje w budowlę ochronne określono w projekcie rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle ochronne, ich usytuowanie oraz warunki eksploatacji.
24. SOŁOWIN R.: *Rozwiązania systemowe budownictwa schronowego w krajach UE*. Warsztaty Biura ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej KG PSP. Bydgoszcz, 27-28.04.2011.
25. *Przygotowania do ochrony ludności w zakresie obrony cywilnej*.
<http://www.ock.gov.pl/download/5.pdf>
26. SZAFRAŃSKI M., KWIATKOWSKI P.: *Problematyka budownictwa schronowego w Polsce*, oprac. Biuro ds. Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej KG PSP, Warszawa, 2017.
27. FOEDROWITZ M., Einmannbunker. Splitterschutzbauten und Brandwachenstände. Stuttgart, 2007.
28. AJP – 3.14, *Allied Joint Doctrine for Force Protection*, NSA NATO, November 2007.
29. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2001 r. (Dz. U. z 2001 r., nr 145, poz. 1625 z późn. zm.) w sprawie rodzajów broni i amunicji oraz wykazu wyrobów i technologii o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym, na których wytwarzanie lub obrót jest wymagana koncesja.
30. SIENICKI J., MOSCH W.: *Stan techniczny urządzeń filtrowentylacyjnych w stałych obiektach schronowych, przeznaczonych do ochrony ludności cywilnej*, IV Krajowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOSCHRON '99”, Szklarska Poręba, 9-11.06.1999. Wyd. WAT, Warszawa, 1999, s. 141-146.
31. SZAFRAŃSKI M.: *Budownictwo schronowe w Republice Słowackiej*, Przegląd Obrony Cywilnej Nr 06/2015, Warszawa, 2015.
32. SZCZEŚNIAK Zb.: *Zasady kształtowania układów funkcjonalnych, ustrojów nośnych oraz warstw ochronnych schronów i ukryć*, XXVI Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Techniczna „EKOMILITARIS-2012”, Zakopane, 3-6.09.2012. Wyd. WAT, Warszawa, 2012, s. 628-648.
33. Instrukcja Saperska. Umocnienia polowe. Część III, Zeszyt II. *Schrony Żelbetowe i Betonowe*. Inspektorat Saperów Sztabu Głównego WP, Warszawa 1939.